

BAJTÁRSI

LEVÉL

1961. XIV. évf. 10. sz. levél. 71. oldal. Utrecht, 1961. október 10.

1956 OKTOBER 23. EMLÉKÉRE.

Öt esztendő! Olyan rövidnek tetszik, s olyan hirtelen elrohant! Közben az események gyorsan peregnék, s a váltakozó történések mindig könnyebben feljttetik a múltat.

Azt azonban, ami öt esztendővel ezelőtt velem történt, soha elfeledni nem tudom, de azt nem is lehet!

Az 1956. októberi magyar szabadságharcnak első fázisa már lezárult, midőn a Börzsöny kies hegyei között, Márianosztrán elrejtett politikai rabokra is ráragyogott végre a szabadság napja. Ezeknek a soroknak az írója is egyike volt az innen október 28-án szabadult 400 politikai rabnak. Bizonyára lesznek olvasóink között jónéhányan, kik velem együtt elérzékenyülten emlékeznek erre a napra.

A külvilágtól való teljes elzártságunk ellenére is már hetekkel október 23. előtt kezdtük érezni, hogy valami rendkívüli van a levegőben. Az igazságtalanul elítélt s hosszú ideig rabságban élő emberek hihetetlen mértékben kifinomult minden érzékük, s ítélőképességük is kitisztul. A fantáziájuk pedig majdnem végtelenné válik. Már az óreink viselkedéséből s egy-két elejtett szavából szinte precíz pontossággal rekonstruáltuk a börtönön kívül történeteket. Volt egy nagyon jó örök is - egy fiatal szakaszvezető - aki kb. október 10-től kezdve rendszeresen újságokat hordott be néhány abszolút megbízható rabnak. Ezek azután lapokként terjesztették azokat, gondosan ügyelve, hogy besugók kezére soha egyetlen példány se jusson.

Igy azután tájékozódunk mindenről, annál is inkább, mert sokkal enyhébb körülmények között zajlottak le az előbb szigoruan ellenőrzött, rövidebb szabott rokon látogatások. Például október 14-én a legkisebb nővérem meglátogatott engem, s egy óra hosszat beszélgethettünk. Mialatt nyíltam és ragyogó szemekkel mondta, hogy rövidesen minden megváltozik, és én is szabadulok. Erre a mollettem álló ór figyelmeztetett bennünket, hogy ne beszéljessünk politikai dolgokról. Amire addig sohasem mertem még csak gondolni sem a súlyos következmények miatt, azt most nyugodt lélekkel tettem meg: Vigyázzon, mert egyszer fent a korék, egyszer lent. Most még maga van fent és parancsolhat nekem, de néhány nap múlva már fordítva is lehet. S csodál-csodája, az ór behúzza a nyakát, s elodalgott még a közelünkbe is. Korábban egy ilyen kijelentés legalább 20 nap sötét zárkájába került a szegény raboknak, s még jól el is vették ráadásul.

Ilyen előzmények után az egész börtön úgy zúgott, mint egy megbolygatott méhkas. Az örök egész szelidek lettek, az étkezésünk öröksen feljavult. Mi pedig tervezgettünk, s szabadjára engedtük fantáziánkat. Volt olyan rab, aki már 8-10 éven át türelmesen viselte a reá igazságtalanul kiszabottakat, de most, -midőn már szinte nyilni látta a colla ajtaját-, idegileg összeroppant; sőt volt olyan is, aki dühöngeni kezdett. Nagyobbil részünk azonban, midőn az évek hosszú során tartó kínos és embertelen nyomást lazulni éreztük, "Keljfel Jancsi" módján magunkhoz tértünk, s nagy ideg feszültségünkben is kezdtünk örülni a most már való-

szününk látszó szebb jövőnek.

Október 24-én reggel azonban még hiába vártuk a "nyitást" (a collaajtók kulcsokkal való kinyitását). A roggolinket is csak ajtón levő kis nyíláson tolták be, s a collából ki nem tehattuk a lábunkat, még a rabok addigi munkáját is teljesen beszűntették. Tökéletesen elszigetelve a külvilágtól mégis úgy éreztük, hogy komoly események következménye lehetett a szigorítás.

Később hallottuk meg, hogy október 24-én reggel a szobi vasutasok Mildöttsége kereste fel a börtönparancsnokot, s követelte egy fiatal vasuti tisztviselőnek a szabadon bocsájtását, aki életfogytiglani börtönbüntetését töltötte itt összeesküvésben való részvételé miatt. A börtönparancsnok hosszasan alkudozott, de végül is engedett a Mildöttség mind fenyegetőbb fellépésének, s kibocsájtotta a fiatal vasuti tisztviselőt. Talán azt gondolta, hogy egy rab szabadon bocsájtásával elkerüli a további bonyodalmakat.

Nagyon melléfogott, mert a szabadult rabtársunk annak ellenére, hogy egyik lába műláb volt, nagyon mozgékony és nagyon lelkes ember lett, ami sehogyan sem tudta elviselni, hogy többi rabtársainak még továbbra is a börtönben kell szenvedniük. Október 28-án kora reggel, kb. 300 főnyi tömeg élén -környékbeli vasutasok, diákok és parasztfiúk- megjelent a börtön előtt, s a börtönparancsnokot kérte. Ez azonban maga helyett 1 tisztből és 10 géppisztolyos börtönőrökből álló fegyveres csoportot küldött a börtönkapuba azzal a paranccsal, hogy oszlassa fel a tömeget. A tiszt handabandázott és orditozott a tömegre; közben egy 18 éves parasztfiú mindféle közlebb somfordált hozzá, majd egy ugrással előtte termett, s egyetlen pofonnal a földre ütötte a tisztet úgy, hogy az elnyúlt, mint egy béka. A tömeg pedig okkor megrohanta az őrköt, akik ellenállás nélkül adták át géppisztolyaikat.

A történetek után már a börtönparancsnok is megjelent a börtönkapuban, s féllábú bajtársunk követelte tőle, hogy azonnal kezdje meg a politikai foglyok szabadon bocsájtását, a közbüntényes raboknak vissza kell maradniuk, s ő maga ellenőrzi, hogy utóbbiak közül ne kerüljön senki szabadlábra.

A börtönparancsnok először nem volt hajlandó a szabadonbocsájtás megkezdésére, s hosszasan alkudozott. Arra a fenyegetésre azonban, hogy ha 1/2 órán belül el nem kezd a szabaditást, Sz...-ről rendelnek Márianosztrára egy harcokcsi-századot, s azzal lövetik a börtöntisztok és börtönőrök lakásait, -beadta a derekát a börtönparancsnok -Tóth alvezéres, egykori cipészegéd.

Mi történt ezalatt bent a börtönben?

Október 28-án reggel, 4 napos szünet után, ismét megtörtént a "nyitás". A belépő űrnök a sapkáján rögtön felfedezték az őtágu csúllag helyén a nemzetiszínű kokárdát. Ekkor már tudtuk, hogy ütött a szabadulás órája. S tényleg! Reggel 1/2 8 óra tájban hangos beszédet, szaladgálás zaját hallottuk, majd felcsendült a magyar Himnusz. Mint az örültek kapaskodtuk fel a börtön ablakaiba, s az udvaron megpillantottuk a szabadulók első csoportját, akik az énekléssel adták tudtunkra, hogy a rabság ideje lejárt, s kisütött Magyarország felett ismét a szabadság napja.

Csak bémúltunk egymásra ragyogó arccal...; sokaknak könnybeborúlt a szemük, s végigvetették magukat az ágyukon, a dúrva szalmavánkosba fúrva fejüket. Csak úgy rázkódtott a testük a visszafojtott zokogástól. Mások idegességükben rugdálni kezdték a colla néhez vasajtáját, ismét mások mélyen becsett szemekkel, hallgatagon ültek az ágyuk sarkán, utolsó erejüket szedve össze, hogy uralkodni tudjanak a végsőig zaklatott és elkínzott idegeiken.

A szabadítás pedig lassan folyt tovább emeletenként. Először a földszint, majd az első, végül a második emelet foglyai szabadultak. A harmadik emelet a közbüntényesek voltak, akik nem szabadultak.

En a második emelet leghátsó sarkában voltam, s így az utolsók között léphettem át collám küszöbét, miután egy börtöntiszt belépett és megkérdezte állításgal buncsolékmenyünköt.

Egyenesen orosz hadifogságból kerültem a magyarországi börtönbe, még 1950-ben. Így egy rongyos fufajkán kívül nem volt semmi más ruhadarabom vagy egyéb holmim. A raktárból kaptam ehelyett egy régi, magyar katonaruhát. Még elartak adni egy arab konyeret és szalonnát is,

de visszautasítottam. Nem kellett nekem akkor semmi más, csak szabadság!
A börtön kapujában állt féllábú bajtársunk, aki minden egyes szabadságért ellenőrzött, hogy közbüntényesek ne szabadulhassanak. Hallgató-
tagon, de keményen kezelt szorítottunk egymással... s kiléptem a kapun,
mely nekem akkor az új élet kapuja volt, tizenegy és féléves rabság után.

Szinte megtántorodtam. Nagyogó októberi délelőtt volt. A börtön előtt akkor már kb. ezer fős tömeg hullámozott: fiatal fiúk és lányok, akik minden kilépőt szorongattak, öleléssel és pár jó szóval fogadtak. Hozzám először egy 16 év körüli leányka szaladt, megölelt, magyar kórárdát tűzött a mollemerő és megcsókolt.

En Istenem! 12 év után először érintette női ajkák a számát!
12 év után először éreztem azt, hogy én is ember vagyok, nem tűzött-hajszolt és bezárt állat!

Csak álltam, s tovább már nem voltam képes visszanyelni könnyeimet... szabadon peregetek le azok az arcomon.

Azután beléolvadtam a szabadságát és önjaját ünneplő tömegbe, hogy kifáradtam, kimerültem ugyan az átél szorvadásokból, de meg nem törve és elvet fel nem adva, életem legnehezebb és legveszedelemből küzdelmét vívjam meg a szabadságharcosok oldalán...

Azonban minden újra elveszte t! Monokülésre kényszerültem.

oooOooo Dr.P.Z.

AZ ÁLDOZAT.

Rongyos koldus ül a népek országútján,
tépett, sérült harcfi, megcsontitva csúnyán.
Rokkant, vérző testét vonszolni se tudja,
csunka kezét, lábát súlyos bilincs húzza.
Hogy a rokantságát érdemnek ne vélje,
védőharcát bűnként vetik a szemére.
Fiait előlve, rabságra hurcolva,
asszonya, leánya csúnyán megtiporva.
Gúnyolni, csúfolni, gyalázní mulatság;
ez a rongyos koldus Te vagy Magyarország!

Katoná zubbonyod a szemétre vetve,
lcszaggatva róla vitézségéd érme.
Végvári multadat onliteni szégyen,
nemzeti létetod elnyomják keményen.
Mindenkí rugdoshat, kovés, aki bánja,
kínod, szorvadásod csak az Isten látja!
De akárhogy szidnak, akárhogy gyaláznak,
harcos hűségodért bárhogy megáláznak;
sárba tiport neved ajkamon imádság...
hű szívvél szorvotok Hazám, Magyarország!

Hidvégi Ferenc

oooOooo

HŐSÉINK HŐSÉI.

Az októberi szendörgős, őszí időben feltörő lángcsóvák vidám táncot jártak, míg a város sok sebből vérezve, kimerülten, faradtan zilált. A ködbe vegyült füstfűlkák utcán olykor végig hömpölyögtek, hogy 1-1 halálhörgést, sikolyt vagy egy elnyújtott utolsó sóhajt magukhoz ölöljenek. A tűzfegyverek időnként még erőre kaptak, de mindannyiszor hirtelen és véstjébeon elhallgattak.

A pusztulás és a vést csúf pofáját mosolyra vicsozította, amikor váratlanul - a romban heverő iskola udvarából - lelkes tömegkiáltás: "Éljen a Haza! Éljen a szabadság!", mint az Istenhez küldött fohász repült az ég felé.

A sebtől vérzők szíve hirtelen nagyot dobbant, míg az épek fásult lélekkel, bambán tekintettek az ósdi iskola felé, melynek romhal-
mazán át éppen akkor diák-csoportok, szodott-vedett foggyorokkol az ut-
cára rohantak. A tétován nézők egy pillanatra megdermestek, de már is felocsudtak, szívük lángra lobbant, s feszült inakkal a diákok után oson-
tak.

A vénekkel megerősödött ifjú gárda viharzó, elszánt rohammal

széles rést ütött az ellenség védővonalán. Az eredmény a támadók lelkesedését tetőpontra emelte, s egótverő "Hajrá!"-val késztülték újabb támadásra, amikor hirtelen "tüzet szüntess!" parancs soraikon vézsmadárként végig repült.

A szabadságharcosok szoborrá meredve, kérdően tekintettek egymásra, de a dorulatok örömmujongással máris atformálták a néma pillanatokot: "Vége a harcnak! Éljen a szabadság!"-s a feltevésük helyességét látszott bizonyítani az utcának végén feltűnt három ellenséges katonais, akik kis fehér zászlót magasan lobogtatva közeledtek a Stalin tér felé, ahol parancsnokuk, az ősz tanítóbácsi, karlendítéssel is bizonyította a tűzszünetet.

"Küldöttség! Delegáció!"-magyarázták örömtől sugárzó arccal egymásnak az ifjú harcosok. Lelekedésük tetőpontra hágott: "Éljen a független Magyarország! Éljen a szabadság!"-mint orkán zúgott végig a soraikon.

A diáksereg mámoros hangulatát hirtelen megállította parancsnokuk sípjole, mellyel csoport-parancsokat magához rendelt. Futottak, ahogyan a lábuk bírta, hogy elelőre hallják az örömhírt: megnyerték a harcot. Harmadiknak a kerekarcú, tömzsi Tibi jelentkezett, miközben a küldöttség vezetője fakó arccal s kétségbeesett hangon rákiáltott:

-Tibi, Tibi!- az ismerős hangra a kis katonais gyorsan fordult annak irányába, és csodálkozva, karjait széttárva felkiáltott:

-Miklós Bátyám, Miklós bá!- és szívének teljes melegével átölelte a kis, fehér zászlót még mindig erősen szorongató katonais.

A gyermek szeretete azonban csak szalmaláng volt, mert ölelésre tartott karjai már is erőtlennül lecsuklottak, s mintha szívet cserélt volna, riadtan hátrált, s megvető, gúnyos mosollyal szóttagolta:

-A k-lós bátyám!-

A követ vörvörös arccal, s duzzadt nyakerekkel értelmetlen szavakat dadogott, majd behunyt szemekkel, mint egy holdkóros, a gyermek után nyúlt.

-Nem!...- kiáltotta daccal a fiú, és sietve parancsnokais mellé húzódott, aki köréje sereglott tanítványaival bámulta a jelenetet.

-Tibi, Tibikém!- szökött keserűséggel a követ, és a fiúhoz akart lépni, azonban a két társa hirtelen vállon ragadta.

-Hagyjatok! A gyermekért valaki felelős! De ezt megkeserülis ez a vén, hülye, bítang!- pillantott vérbonforgó szemekkel a tanítóra, s ugrásra helyezkedve, karjait ütésre emelte. Tibi azonban gyorsabb volt, egy ugrással a támadó előtt termett és merészen szegzte neki a kérdést:

-Hát erre tanítóval te engem, Miklós bátyám, megütni a másodis: apánkat? Ahi sok türellemel, fáradsággal tanít, nevel bennünket!-

A támadó karja hirtelen lecsuklott, inais megroggytak és halvány arccal, mintegy nyakas gyermek, a fejét tagadón rázta, majd fájó keserűséggel buggyant elő belőle a szó:

-Nem Tibim, nem! De te téves útra léptél és ő...-mutatott a tanítóra.

-Én? Én, Miklós bátyám- ismételte szemrebbenés nélkül Tibi. -Hát mond, ki ellen harcolt, s ha ma ölnének, ki ellen harcolna az aradi Tizenhárom? Nevüket még alig pár évvel előbb úgy ejtetted ki előttem, mint papunk a keresztre feszített Krisztusét! Itt él szívemben emléke annak, amikor nővéremmel, mint mátkapár, a divány szögletében ültetek, és közös bászkoséggel tanítottatok szeretni, tisztelni és becsülni Szent Istvánt, Szent Leózlót, a törölvérő és nagyot alkotó Hunyadi. Ittől hallottam legtöbbet és legszöböt Dobó Istvánról, az ocri N.ő. ról, Kini-zsi Pálról, a félholdas zászlóval halált választó Dugonics Tituszról, meg Zrínyi Miklósról?-

A kérdézet hangtalanul, merevon nézett maga elé, míg a csoportparancsnokok szököttésként a zokogó tanítót simogatták.

Hár úgy látszott, hogy a küldöttség vezetője válasz nélkül távozik, mert hirtelen megfordult. De még mielőtt lépett volna, visszafordult, merengő tekintetét Tibire szegzte, és fájdalomtól kísérve kongtak szavai:

-Igazad van gyermek, igazad! De éppen azért küldött bennünket és csapad, mert szeretné elkorölni a magyar vér ontását. Ő jöbi tudja, hogy hiába gyürnétek le sok vérdőlözattal a századát, hiába engednétek magunkat szétszörni, a végső győzelem a századunk mögött felorakoztatott orosz harekocsiké, melyek úgy henzsognak ott, mint bolyban a hangyák.

Ha a múltban megértették, kell, hogy ma jobban megértsék!-

-Értelmez Miklós bátyám, értelmez! De nézd... mutatott az utcán végig élettelenül fekvő Hősökre és a segítségért esedéklő sebesültekre ezeket csófoljuk, tagadjuk meg? Ezeret?-

-Nem!- kiáltották közbe a csoportparancsnokok. -Követjük őket és Zrínyidét! Eljön a Haza! Eljön a szabadság!- harsogott újból végig a vérről borított füstös utcán.

A küldöttség tagjai erre gyorsan sarkon fordultak, és szaporították lépteiket, míg a csoportparancsnokok őrhelyeikre siettek.

A szabadságharcosok feszült figyelemmel várták az újabb támadási parancsot. Erre az időjárás is kedvezett, mert hirtelen vastag ködfelhő telepedett a környékre. Váratlanul érte őket azonban a parancs, mely elrendelte, hogy a lőfegyver csak személyes védelem céljából használható. E parancs a vonalon még alig ért végig, amikor a jobb szőlen puskadördült. Mindenki izgatottan tekintett a hang irányába, a parancsnok-helyettes pedig gondterhesen gyorsította lépteit a Tánácsos utca felé, honnan a dörrenés hallatszott. De alig ért a József Attila utcáig, amikor egy feléje rohanó katona alatta a ködből kirajzolódott. Nem volt annál sem fegyver, sem kicsi fehér zászlócska, mégis oly határozott megrészséggel közeledett, mintha egy század őrködött volna léptein.

A parancsnok-helyettes "Állj!" felszólítására megállás helyett, mosolytól kísértén, felemelte mindkét karját, és a felszólított gyors felvilágosítással megnyugtatta. Közszóritás után megállta a helyettést, és érdeklődött a parancsnok holtartozódása iránt.

A tanító a katona meglátásakor elcsodálkozva, de teljes örömmel csapta össze kezét, majd elébe sietett, és szeretettel ölelte meglátottára. Percokig szótlanul örültek egymásnak, majd a tanító a sípjába fújt. E jelre sietve jelentkeztek újból a csoportparancsnokok, akik gyanakvó pillantásukkal mérték végig az idegent. Miután néztek, úgy érezték, hogy a parancsnok meggyőző tanácskozása az idegennel elszántágukat csökkentette, amikor a mögöttük közelálló Tibi örömteljes hangon felkiáltott:

-Apám, édes jó Apám!- s a katona széttárt karjaiba vetette magát.

Hosszú pillanatokig pihent édesapja karjai között, mialatt a tanító a csoportparancsnokainak a következőket mondotta:

-Kedves Piaiám! Tibi édesapja, mint az ellenünk felvonultatott század parancsnoka, felkeresett bennünket azért, hogy titeket megmentsen a jövő Magyarországának. Tudomásomra adta, hogy századával vérszerződést kötött, melynek alapján, ha mi feltűnés nélkül otthonunkba visszatérünk, helyettünk, a mi ellenségünkkel őt kelnek haragra. Kedves Gyermekeim, amint én mérlegeltem, ez a felénk nyújtott kéz több, mint amit mi véreink ontásával elérhetnénk. Ezért szeretettel kérek benneteket, hogy teljes csendben, fegyelmezetten térjétek otthonaitokba.

E kijelentések hallatára Karsai, a mindig sápadt és csendes, dühtől vörösödve fegyverét a földhöz véta.

-Mester!- kiáltotta először Dacsó Béni unokája, -mi inkább hősök... egy pillanatig, mint rabszolgák egy életen át!-

Majd Sobrek Imre tört előre a csoportparancsnokok között, s elébük állva karját magasba lendítette és szavalta:

-Schonnai bitang ember! Ki most, ha kell, halni nem mer!- s szavaltatát a többiek harsogása szándította meg!

-A magyarok Istenére esküszünk, esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk!- és távozási szándékkal az ellenség felé fordultak, amikor Tibi édesapjának a karja felhívásként a levegőbe lendült. A távozni készülők elé lépett keményen, tisztelgető és katonai szigorral vezényelt: - A századom vonaláig előre!- ezután a tanítóval együtt fordult be a Lenin utcába, melyen át a legrövidebb út vezetett a századához.

Az egymásra találás, a közös elszántság és hősi ellenállás az oroszok tudomására jutott, mert a városzéli dombvonulat mögött hirtelen felélénkült a harcokoski nyikorgó csattogása, s a dombvonulaton fokozatosan több és több fej bukkant fel.

A századparancsnok a tanító közreműködésével intőzkedett, de nélkülözött azt a század és az ifjú sereg végrehajthatta volna, az oroszok gyilkos tüzet záditottak környékükre. A parancsnok -Tibi apja- nyomban elrendelte a támadást.

A támadók lelkesedéstől fűtve, elszántan vetették magukat az első harcokosi-vonalra, melyet kevés veszteséggel, a szó szoros értelmében

ben, megsemmisítettek. Míg a második ilyen vonal felett is győzedelmeskedtek, de már a harmadiknál súlyos veszteséggel váltakozott a harc, míg a negyedik harcokosi-vonal féltelmetesen csattogó **herzótalpai** irgalom nélkül a magyar szabadságharcosokba folytották az utolsó sáhajt.

A köd hirtelen felszakadt, s a lemenő nap ezüstös sugarai búcsuztatták a Hősök-hőscit:

Az oroszok vezérlő tábornokn pedig távbeszélőn büszkén jelentette: -Az út szabad Nyugat felé:-

oooOooo

B.76.

A KERESZT ÉS A ZÁSZLO.

Az 1956. évi magyar szabadságharc 5. évfordulójának közeledtével megpróbálunk visszalapozni az elmúlt évek magyar történelmének terhes lapjain.

Ugy érezzük, erre szükségünk van saját magunknak is, akik ugyan átéltek az események egyrészét. Emlékezésünkéből új erőt merítünk a jövő nehézségeinek leküzdésére, e yben pillanatképet nyújtunk a magyar ifjúság szabadságharc alatti, illetve azt megelőző magatartásáról, valamint erkölcsi felfogásáról.

Előre bocsájttjuk, hogy a szabadságharc idején 12-14 éves gyerekek voltak.

Az elemi iskolainkat a Dunántúl egyik kis falujában végeztük. Már az iskola első osztályában kezdtük érezni, hogy nem mindig ugyanazt halljuk tanítinktól, amit szüleinktől. Ebben a korban még nem nagyon értettük meg ennek az okát. Az idő teltével eljutottunk az elemi iskolába 3-4 osztályába, majd feljebb, amittől kezdve az iskolában mind gyakrabban előfordult, hogy egyes iskolai nevelőink, tanítóink azt próbálták bizonyítani, hogy a hitoktatónk és szüleink által a vallásról tanítottak, valamint a katekizmusban foglaltak csak alaptalan babonák.

Esetek fordultak elő, melyeket soha nem felejtünk. Pl.: Egyik reggelen a tanterembe érkezésünkkor a nagy iskola táblán, óriás betűkkel a következő olvashattuk, "Hines Isten!". Mi, 8-10 éves gyerekek meglepődve álltunk a tábla előtt, közben hasonló koru lány tanuló társaink a tanteremben akkor még megtúrt feszületet virággal díszítették fel. Majd a megkezdődött óra alatt tanítónk az ember származásáról beszélt, és bizonygatta különböző hasonlatokkal, hogy az ember nem az Isten teremttete, hanem a majontól származik. Amikor kimerült a bizonygatásban, megkérdezte az egyik tanuló társunkat: -Na, Józská, mi a véleményed a dolgról?-

Ollogánk lelki nyugalommal felelt: -lehetséges, hogy tanító úr majontól származott, de az én öregapám nem volt majom, hanem ember.-

Az idő telt, s mi fejlődöttünk testben és lélekben, de a "szocializmus" is tört előre a kijelölt úton. Egyik reggelen a tanítási óra előtt iskolatársaink azzal fogadnak bennünket, hogy tudjátok-e, hogy a keresztet ma eltávolították az iskolából? És ez valóban megtörtént; úgy 10 óra tájban jött be hozzánk az egyik tanító, aki elrendelte a keresztnek a falról való levételét és a tanteremből való eltávolítását. A tanuló közül erre senki nem vállalkozott, a tanító tehát saját maga vette le. Közben leány-iskolatársaink összegyűjtötték az eltávolított keresztet, virágokkal feldíszítették azokat és utána fiúk és lányok közösen vittük el a rendszer által száműzött kereszteteket a helybéli templomba.

Egyik-másik tanítónk nem fogott ki a demokrácia dicsőretéből. A népi demokráciában virágzó emberi jólétről, szabadságról és egyenlőségről beszélt, a mult rendszer elnyomó és ~~szociálmányol~~ politikáját ócsárolta. Azonban ugyanakkor tapasztaltuk, hogy miként fosztják meg a legszegényebb falusi özvegyasszonyt is néhány mássa kenyér-gabonájától, amit részös aratással és cséplőgépnél végzett munkával szerzett, hogy gyermekeink a mindennapi kenyér egy ~~szociálmányol~~ biztosítva. És ugyanezen időben érdiat álltunk sorba 1-1 kiló kenyérért. Ezeket figyelmen kívül hagyta: a prokátorok, nem érdekelte ~~szociálmányol~~.

Sok mindenről lehetne írni: az iskolás gyerekek állami gazdaságokban végzett önkéntes munkáiról a nyári szünidőben, a tildasztó melegben a vasuti pályatesteken végzett ugyanilyen munkáról stb. Azonban most szeretnénk a témánk igazi céljára térni.

Elérkezett közben 1956. október 23. Lényegében hasonlóan kezdődött ez, mint az előző évek ilyen napja. Mikor azonban 23-át követő napokban az iskolában megjelentünk, mintha mindnyájan mások lettünk volna: szabadabbak, vidámabbak. Kérdezte egyikünk a másiktól, tudod, tudjátok, hogy Pesten szabadságharc kezdődött? Éreztük, hogy valamilyen nagy dolog történtek körülöttünk és voltunk. Láttuk szüleinkről, felnőtt ismerőseinkről, hogy egy új világ van születőben, aminek mi is önkénytelenül, de a felnőttek, valószínűleg tudták miért, még sokkal jobban örültek.

De mi történt ezekben a napokban az osztályunkban?

Az egyik reggel, amikor a tanítás megkezdődött, fiúk és lányok kivétel nélkül a tanító elé álltunk, és bejelentettük, hogy azonnal a templomba megyünk és az iskolából száműzött kereszteteket ünnepélyesen visszahozzuk tantermeinkbe. Ezután ugyancsak egyhangúan követeltük mindenki részére a hittanórán való résztvétel jogát, mivel addig olyan gyerekek, akiknek szülei valamely omál fogva nem merték őket hittanra beírni, nem vehettek részt azon még akkor sem, ha maga a gyerek részt akart venni. Az ilyen esetekben a tanítók távolították el a gyerekeket a hittanóráról. Végül kijelentettük, hogy az orosz nyelv tanulását részünkre nem tartjuk tovább kötelezőnek.

Elemi iskolai éveimnek talán legboldogabb, de egyben legemlékezetesebb napja az előbb vázolt volt. 8 napon az órarend teljesen megváltozott. Egyik nevelőnk, aki a nehéz napokban is igyekezett alkalmat találni, hogy a magyar történelemből a valóságnak megfelelően tájékoztatson bennünket, most igen szép előadást tartott a magyar múltat formáló nagyjainkról. Közben kijelentette: "Gyerekek, mennyivel más érzés a kereszt alatt órákat adni, mint hákos hópe alatt".

Ezekben az órákban megértettük mi is, hogy mi az oka a felnőttek arcáról sugárzó örömmel. De azt is éreztük, hogy nekünk is tenünk kell valamit, annál is inkább, mert a lánytanulók megelőzték, mikor virág-csrdővel vonták körül az iskolába visszahozott keresztetket.

Törtük a fejünket, mi lenne méltó a naphoz és az eseményekhez. Telték az órák, születtek különböző tervek, de egyiket sem találtuk e naphoz méltónak. Az iskolából hazafelé ballagva észleltük, hogy a házakon itt is, ott is kitűzték a magyar nemzetiszínű zászlókat. Közben egyik fiú azt mondta, hogy a magyar zászlónak ma a főárbócon a helye, majd a másik megjegyezte, hogy a templomtornyán még nincs nemzeti zászló. E pillanatban mindnyájunk szeme a templom tornyára irányul, és már kész is volt a terv: nemzetiszínű zászló, toronykulcs s a kitűzéshez szükséges egyéb szerszámok beszerzése; mindgyik feladatra akadt vállalkozó is.

Egy órával később, 1956. egy hűvös októberi délután 4 órakor a község fő utcájáról néma csendben, egy csoport iskolás gyerek örömtől sugárzó szemekkel nézte a torony ormára tüzőt, észli szél lengtette nagy nemzetiszínű zászlókat. Egy éreztük, hogy mi vagyunk a legboldogabb gyerekek a világon!

Az októberi szép és reményteljes napokat követő novemberi vihar a szabadság gyenge hajtásait letarolta. Sokakat, mint gyerekeket űzött el a meleg hazai fészekből, míg az otthonmaradottakat pedig az élet ismét súlyos megpróbáltatásokkal terheli.

Az évforduló előtti napokban még többet gondolunk az odá-haza maradottakra, mint máskor. Nekik szemeink előtt most is az októberi napokban virágokkal elhalmozott keresztetket és a templom tornyának ormán lengő nemzetiszínű zászlót látjuk. Hiszünk abban, hogy a kereszt és zászló tövében ismét egymásra találunk és azokhoz mindhalálig hűek maradunk!

oo00oo A volt elemi iskolások.

HISXA..

A nyári nap égette az amugy is kiszáradt szívet. Levél nem mozdult. Igaz, nem is nagyon mozdulhatott, hiszen a környéken nem volt fa, leszántitva avagy 3 Km.-re levő tanyá-melletti, mutatóban ott selyvedő esenövész néhány akácot. A szíken a fű úgy ki volt égve, hogy nyugodtan nagyforgalmu országútnak lehetett tartani a néhai legelőt. A szénes jószágot a gulyások, csibésok régen elterelték már erről a vidékről. Nem maradt itt más, csak a birkák, ezek a türelmes, végtelen jóindulatú állatok, amelyek a szívből a fű gyökereit legelgették.

A juhász számára állt csak a birkák mögött, és nagy fülével lustán kergeti az erőszakos legyeket.

Hormos, Miska juhász pulija, el-elvakkantja magát, ha valamelyik birka elmarad a nyájtól, vagy más irányba akar menni, mint a többiek. Hormos itt a járdór. Nem kell biztatni, tudja a dolgát anélkül, hogy gazdája egyszer is rászólna. Fizetsége a szorgalmas terelésért száraz kenyérháj, itt-ott a csontkemény szalonnabőr, kivételesen egy kis maradék lebbencsleves. Ha jól akar lakni, a maga keresetére van utalva. Hol egy jól megtermett, bővér, zöld sáskat kap el, hol nagyobb és fáradtságos munkával kapar ki mezői pockot.

Mintha Szt. Vendel, a pásztorok patronája, vigyázna csak e nyájra. Senkit sem lehet látni... Azaz mégis mintha mozdulna az a bronz-szobor, ott a kútágas mellett. Miska hátát a kútágasnak veti, két kezét állá alatt összetéve, botjára támaszkodik. A suba szőrével kifelé vállán, és a pörgelalap mellől nem hiányzik a darútoll sem. A nyugalom szobrát lehetne róla megmintázni. Talán most sem mozdult volna ki helyéből, ha a végtelen rónához, síksághoz szoltott sas-szeme már egy fél órája nem látná a két hosszú szurcny csillogását.

Hormos is felhagyott egy pillanatra a tereléssel, a gazdája elé ült, mintha tőle várt volna valamit további magatartására.

Méltóságteljes hosszú léptekkel közlekedett a járdór.

Miska fejében a gondolatok egymást kergették. Mit akarnak tudni a jövevények? A szomszédos nyáj "elkóborolt" birkáit keresik-e, vagy Görbe Pista fején ütött lék tettese érdekli őket? Lehet mindkettő, de lehet egyik sem.

Hormos ilyen esetben is pontosan eltalálja teendőjét. Mint a húrról elpattant nyíl száguld nagy csaholással a jövevények felé. Miután látja, hogy rá sem hederitenek, barátságosabb viselkedést tanusít, és örvendező vinnyogással szinte vezeti a járdót a kútágashoz.

Miska, mikor már csak pár lépésre voltak a jövevények tőle, -hogynem hiba ne essék- süvegemelés helyett a kalapjának széle mellé, a levegőbe bök a mutatóujjával, talán attól tart, náthát kap, ha megemeli kalapját. Így a módi arrafelé.

-Adjon Isten szerencsés jó napot- töri meg a csendet a juhász. Igaz, ez a pár szó is nehezen bugyborékol ki a napbarnította bronz arcból, hogy az-alatt megvillanjanak a porcellán fehér fogak.

-Adjon Isten Miska! Na aztán ugyancsak befűtöttek a szegény ember fájával odafent- válaszol a jv. őrm. -Van-e jó hideg víz a kútban?-

-Akad még, mer' a birkát is csak este itatom. A Hormos is meg én is ép' az előbb kóstoltuk meg. Húzó is mindjárt egy vederrel.-

A járdór tagjai nagy kortyokban szüresölik az üdítő, hűsítő hideg vizet.

-Miska! Jobb ez, mint a korcsmai csider.-

-Hát a csidernél jobb, de alud ott rendes ital is.-

Döcögve indul a beszélgetés. A juhász jobb szeretné, ha mindjárt jövevényük célja felől érdeklődnének, mert hát akkor tudná már az ember, hogy milyen feleletet adjon. De így?... No majd csak ráterelődnek.

-Régen láttunk Miska a tanya központban. Tán beteg voltál?-

-Nem voltam beteg. De dolgom nem volt ott. A komenciót fertály évonkint mérik. Hát mit keressék bent?-

-Hát fehér ruha is csak kell, meg a lebbencshez, paprikához ső, paprika, vöröshagyma, megymás.-

-Az is akad, mint kergobirka. Ki hozza azt a mátkán, ha este nem tudnák bemenni, mikor már a birka a szélfogóban van.-

-Hát akkor ki vigyáz a birkára?-

-A Hormos, okosabb ez, mint két fiskális.-

-Hát ilyenkor nem kóborol el egy-két birka?-

-Nem enged ki az egyet sem a sövényből. A birka engedelmos, nem olyan, mint a csikó. Azok megugranak, és keresketi a csikós ólote végéig.-

-Vagy a hídi vásárig. Így ugrott meg Bojtos Ferkétől is az a vadszoros, azzal a szögsárgával, meg a két daruszőrű kanca. A legszebbek Ferké néneséből. Na is keresi azokat.-

-Keresi, csak nem ott, ahol kellene. Mert ha ott keresné, meg is találná.-

-Hát hol kellene korszoni?-

-Nehéz lenne azt megmondani. En nem vagyok csikós, nem értek a lovakhoz. Barna Bandi jobban ért hozzá, ő csikós. De külön is, mint a farko.-

-Miért külön Barna Bandi?-

-Lattam én már Bandit nécsét terelni, mikor a lovak legyesek voltak. Kibédött ott a pányva, a karikás. De voltam Keszegnél is vele. A főlsonói Zsiga meg a Béga bandáját tanítja új nótára. Ha benegy a Nádi csardába, elhallkul a szó. Főfossal meg egy sem tud úgy banni. Nem kell annak: bicska, az csak gulyás közébe való.-

-A gulyások nem is oly verekedő természetűek, mint a csikósok. No meg a gulyából nem is többorol el jószág. Legalább is nem olyan gyakran, mint a csikósoktól megugrik egy-két darab.-

-Dehogy is nem, csak hogy a ménesből egy-kettő ugrik meg, de ha a szilajból hiányzik, onnét mindjárt 10-15. És azt még felismerni is nehezebb, mert mind egyforma. Ha belekeverik a gulyába, nem is lehet akkor felismerni. A keresésnél haszna Peti a mestere. Legalább is ő azt mondja, de a többiek se szólnak rá, így hát igaz lehet.-

-Te Miska, de a Görbe Pista fejét mégis te ütötted be.-

-Hát én is ott voltam. . . más is ütött, én is. Has is kapott, meg én is. . . ki tudná azt megmondani, kinek a fokosától szakadt be a kobakja. Az onyén is beszakadt már nem egyszer, mégsem szaladtam azonnal a tövényre. Visszaadtam máskor.-

-Görbe Pista sem panaszkodt senkit. Csak éppen meghallottuk, hogy te is ott voltál, meg más is. Miska, ne legénykedjetek, és óltalanul ne verjétek egymást agyba-főbe. Egyszer valamelyitek a nagy ivóban még is ki lesz nyújtóztatva. És akkor az életre visszazaholni már nem lehet. No, Isten megáldjon. Máskor azután okosabbak legyetek.-

Miska újfent megbökte a kalap karimája melletti levegőt, ezáltalonnal talán kétszer is, annak öröme, hogy a ritka és neki nem kellemes látogatók búcsút vettek tőle.

Hosszasan elmélázva tekintett aztán a csillogó szuronyok, a lebegő káosztollak után. Megkönnyebbülten simogatta meg az ott lábatlanokdó kornos fejét, és még subáját is a földre lökte, hogy annak tulyától is szabaduljon, miközben csak úgy magának mondta:

-Nem is gondoltam, hogy ilyen simán megy a Görbe Pista kobakjának meglékelése.-

A járőr előírásosan és hallgatagon mérte a még előttük álló utat.

A járőrtárs csendőr oldalát furta a kíváncsiság, ő kezdett beszélni.

-Őrmester úr, nem is érdeklődtünk a Kis Kovács János gazda "elkőborolt" birkái után?-

-Nem. Annak semmi célja sem lett volna. Miska is éppen olyan, mint a többi juhász; akkor és onnét lop birkát, ahonnat és amikor lehet. Egyebekben azt majd elintézi egy másik járőr. A fonalat egészen máshol veszi fel, ott, ahol Miska nem is sejti. Mi azonban mégis értünk el eredményt, amit Miska nem is gyanít, és azt hiszem az kiinduló pontnak igen alkalmas lesz. Hallotta, mennyire dicsérte Barna Bandit, meg a Laska Petit? Nem hinném, hogy tévedek, miszerint a "megugrott" csikóihoz, meg az "elkőborolt" szilajokhoz e kottások közt nem lenne. Hogy a kezük benne van, az biztos. No majd meglátjuk. Ezideig ezek még gyanu alatt sem álltak.-

Eredmény eléréséhez igen sokszor a közvetve feltett kérdések és az azokra adott, érthetetlennek látszó feleletek és elszólások vezettek, ha azokat a járőr helyesen kiértékelte.

A JÖVŐ BEJELTÉ... .

Félévvel ezelőtt olyan golyós tolla irtam, melynél az üveg-szerkesztés megmutatta, hogy a kék anyag milyen vitézül tartja magát, vagyis, hogy igazán gazdaságos a használata.

Hát a tollból egyszer a "tehetség" mégis kifogyott, és amikor a kereskedésben ugyanolyant kértem, egy szemre egészen olyan, de mégis

Ezton köszönettel nyugtázzuk az en 17.86. Guld. hozzájárulását a M.L.-re köznyelvi jelnyelvi.

más gyártmányúval szolgáltak. Mikor már jöcekán írtam ezzel, bizony hi-
éba kerestem a két anyag felhasználásának a mértékét, mert az állandóan
egy állapotban maradt.

Némi nehezítés után azután megnyugodtam.

Eszembe jutott ugyanis az emberi élet és az a tény, hogy mi-
lyen kín-köszerv is lenne, ha a gondolkodó lény egyáltalán tudná, hogy
mikor, melyik évben esetleg hónapban... kell is a búcsuzulodását a föld-
ről megvárnia...

Mindenképpen nagy jótétemény a jövő rejtélye.

v. Borcsiczly Imre

0000000

HOZZELMÉNYEK, SZERLESTŐI HOZZELMÉNYEK.

Syndnői csoportunk bensőséges ünnepélyt rendezett az ottani r. hat. ma-
gyar egyszázötven évében, 1931. június hó 11-én a csendőri hősihalot-
tak és mátyások emlékére.

Ime a beszámoló: Kb. 100 főnyi, bajtársakból és hozzátartozóiból, vala-
mint barátainkból álló közönség előtt nyitotta meg az emlékeztetést id.
Matéffy István, aki rövid beszédében üdvözölte a megjelenteket, vázolta
az est célját és lényegét, egyben felhívta az összegyűltöket, hogy egy-
perces néma felállással üldözzék azok emlékének, akik legdrágábbat ad-
ták hazájukért és a Testületi eszméért: Életüket, vérüket, egészségüket.
Ezután felkérte Bernhardt Bélát magyar evangélikus lelkesítet ünnepi beszé-
dénél megtartására. A mélyenszántó, megható gondolatokkal telített em-
lékbeszédéből mindenki megjegyezhette magának a következő megállapítást:
A hőstől megemlékezni nemcsak kötelesség, hanem egyúttal az olyan tény
is, hogy halálukkal, bátor kiállásukkal példát mutattak nekünk, amelyet a
mostani emigrációban is követnünk kell. Növtenünk kell, ha jelenleg u-
gyan nem az életünk feláldozásával - de ha kell, úgy akkor ezzel is -
hanon küzdelmünkkel és bátor kiállásunkkal leigazott hazánk érdekében.
Erőt és kitartást a küzdelemhez tőlük meríthetünk; harcunkban nem leszünk
győzedelmert, hiszen őt ma is voltunk küzdelem hazánk, Népünk szabadságá-
ért...

Az ünnepi beszéd elhangzása után a Bajtársi Közösség a megjelentek t
vendégül látta, kik sokáig együtt maradván, a fehér asztal mellett kelte-
mesen elbuzgáltak, ismerkedtek a meghitt bajtársi légkörben."

M. J. Paris. Bajtársunk "Tanuljunk a múlt hibáin" c. cikkét közbevetettük,
s kérjük, hogy dolgozza azt át a választott címnek megfelelően. Az abban
megnevezett magyar barátok közül a legteljesebb 3-4 pontos címnek
köszönet is kérjük.

Csendőrsarjak részére adományozható jelvényeink elkészültek, csoportja-
ink által azoÉl igényelhetők.

A harcsonnyi akciókra való hozzájárulásra tehető Bajtársaink figyel-
mét ismételten felhívjuk.

H A N D C H R I F T - L E Z I N A T. Adress-Cim: B. L. SZERLESTŐSÉGE.

UNRECHT. Nansenlaan 29. Nederland-Europe.

Drukwerk: Heer
Printed Matter: Mr. Dr. Béla REKTOR
Periodico: I. sr. 302 High St.
Drucksache: Herrn. Monterey, Calif.
U.S.A.

25 gr

